

Publikatieblad

van de Europese Gemeenschappen

ISSN 0378 - 7087

L 215

34e jaargang

2 augustus 1991

Uitgave
in de Nederlandse taal

Wetgeving

Inhoud

I *Besluiten waarvan de publikatie voorwaarde is voor de toepassing*

.....

II *Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing*

Commissie

91/389/EEG:

- ★ Beschikking van de Commissie van 18 juli 1990 betreffende steunmaatregelen van de vrije Hanzestad Hamburg 1

91/390/EEG:

- ★ Beschikking van de Commissie van 26 maart 1991 betreffende door de Franse Regering aan de firma Saint-Gobain (Eurofloat) te Salaise-sur-Sanne verleende steun (sector glas) 11

91/391/EEG:

- ★ Beschikking van de Commissie van 26 maart 1991 betreffende steun van de Duitse Regering aan de onderneming Deggendorf GmbH, fabrikant van polyamide- en polyester garens te Deggendorf (Beieren) 16

II

(Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing)

COMMISSIE

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 18 juli 1990

betreffende steunmaatregelen van de vrije Hanzestad Hamburg

(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)

(91/389/EEG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, inzonderheid op artikel 93, lid 2, eerste alinea,

Na belanghebbenden overeenkomstig genoemd artikel te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken en gezien deze opmerkingen,

Overwegende hetgeen volgt:

I

1. Het is de Commissie aanvankelijk in één geval (Firma Montblanc-Simplo)⁽¹⁾ en later in nog drie gevallen (Chemische Fabrik Promonta GmbH, Bridgestone Reifen GmbH, Fielmann Verwaltung KG)⁽²⁾ ter kennis gekomen dat de vrije Hanzestad Hamburg heeft besloten steun te verlenen. Geen van deze steunmaatregelen was overeenkomstig artikel 93, lid 3, van het Verdrag ter kennis van de Commissie gebracht. De Commissie deelde de Bondsregering tevens mede dat zij de indruk had dat het bij de vier haar bekende gevallen toepassing van een steunregeling betrof. Ondanks een verzoek om nadere toelichting heeft de Bondsregering niet gereageerd. Na herhaald verzoeken om inlichtingen over de vier concrete gevallen van steunverlening en na inleiding

van de procedure van artikel 93, lid 2, van het Verdrag⁽³⁾, heeft de Bondsregering nadere gegevens verstrekt⁽⁴⁾. Volgens deze gegevens heeft de vrije Hanzestad Hamburg in de jaren 1986, 1987 en 1988 in verband met „Abwanderungsverhinderung” (locatiebinding) voor 31 ondernemingen 33 maal steunverlening toegezegd tot een beloop van 27,3 miljoen DM voor investeringen van in totaal 345,8 miljoen DM. De steunintensiteit varieert daarbij van 2,3% (1,5% netto-subsidie-equivalent, n.s.e.) tot 17,5% bruto (11,2% n.s.e.). Gemiddeld bedraagt de steunintensiteit 7,9% bruto (rond 5,1% n.s.e.). De absolute steunbedragen variëren van 50 000 DM (rond 25 000 ecu) tot 4,95 miljoen DM (2,5 miljoen ecu) per steunontvangende onderneming. De steun wordt in de vorm van een investeringssubsidie verleend.

2. In bepaalde gevallen rees bij de Commissie na een eerste onderzoek van de vier haar bekende zaken het vermoeden dat de steun soms met andere aangemelde of niet-aangemelde steun werd gecumuleerd, waardoor aanzienlijk hogere intensiteiten werden bereikt. Bovendien nam de Commissie aan dat de vrije Hanzestad Hamburg ook aan andere ondernemingen steun verleende. De Commissie was echter op dat ogenblik niet op de hoogte van de rechtsgronden van de haar bekende of eventuele andere gevallen waarin deze steun was toegekend. De titel van de desbetreffende wet, de datum van afkondiging, de doelstellingen, de looptijd, de voorwaarden waarop de steun was verleend, de doelgroep van de steunontvangers, de begroting enz. waren de Commissie dus niet bekend. Noch de wet zelf, noch de gevallen waarin deze was toegepast, waren getoetst aan of het voorwerp van een beschikking van de Commissie in de zin van de artikelen 92 en 93 van het Verdrag.

Ten aanzien van de vier genoemde afzonderlijke gevallen was de Commissie op dat ogenblik van oordeel dat de steunmaatregelen van de vrije Hanzestad Hamburg niet aan de

(1) IV E 3 (87) D/3334 van 7. 8. 1987, SG(87) A/12068 van 29. 10. 1987, IV E 3 (87) D/7009 van 6. 1. 1988, SG(88) A/298 van 8. 1. 1988, IV E 3 (88) D/7148 van 22. 1. 1988, SG(88) A/3482 van 15. 3. 1988, 80290-IV/E/3 van 15. 4. 1988, SG(88) A/5109 van 21. 4. 1988.

(2) IV E 3 (87) D/6597 van 18. 11. 1987, SG(88) A/94 van 5. 1. 1988, SG(88) A/1833 van 10. 2. 1988, SG(88) A/4421 van 6. 4. 1988, SG(88) A/5106 van 21. 4. 1988.

(3) SG(89) D/5660 van 3. 5. 1989, PB nr. C 309 van 8. 12. 1989, blz. 3.

(4) SG(89) A/19939 van 28. 8. 1989, IV E/10 van 8. 1. 1990.

voorwaarden om voor de in artikel 92, lid 3, onder c), van het Verdrag genoemde uitzonderingen in aanmerking te komen, voldeden.

Op grond van bovengenoemde overwegingen heeft de Commissie de procedure van artikel 93, lid 2, van het Verdrag ingeleid en de Bondsregering bij schrijven van 3 mei 1989 en de Regeringen van de andere Lid-Staten bij schrijven van 6 december 1989 in kennis gesteld van het inleiden van de procedure en om commentaar ter zake verzocht. De inleiding van de procedure werd overeenkomstig artikel 93, lid 2, in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*⁽¹⁾ bekendgemaakt.

II

De Bondsregering heeft de Commissie haar opmerkingen medegedeeld bij schrijven van 23 augustus 1989⁽²⁾ en 3 januari 1990⁽³⁾ en zij heeft in een bespreking van 7 november 1989 mondeling nadere toelichting verstrekt.

De Bondsregering wees in haar mededeling van 23 augustus 1989 eerst op drie eerdere mededelingen over de vier gevallen van steunverlening. De Commissie zou hierin, aldus de Bondsregering, over alle nadere bijzonderheden en over de voorwaarden waarop de steun zou worden verleend, zijn ingelicht. De rechtsgrondslag voor het verlenen van steun was de toen lopende begroting van de vrije Hanzestad Hamburg die jaarlijks door het Parlement wordt vastgesteld; van een specifieke Hamburgse steunregeling was geen sprake. De begrotingslijn ten laste waarvan de steun in dit geval kwam, was bij schrijven van 12 maart 1987⁽⁴⁾, respectievelijk 7 maart 1988⁽⁵⁾ medegedeeld.

De steun was in de vorm van een investeringssubsidie toegekend. Het vermoeden van de Commissie, als zou nog verdere steun — in dit geval ook in andere vorm — zijn verleend was ongegrond.

De vrije Hanzestad Hamburg had in de vier afzonderlijke gevallen de grond niet onder de marktprijs verkocht of een oud bedrijfspand boven de gebruikelijke marktprijs overgenomen, noch subsidie verleend voor het bouwrijp maken van de grond, noch rechtstreeks of onrechtstreeks andere faciliteiten verleend die niet tot de normale verplichtingen van een verkoper behoren. De voor de bedrijven bestemde grond werd bijgevolg tegen marktprijs verkocht.

Evenmin kon de Bondsregering meegaan met de door de Commissie berekende steunintensiteit tussen 5 en 11,1 % bruto; volgens haar berekening lag deze steunintensiteit onder het genoemde maximum.

Ook het vermoeden van de Commissie dat de steun in enig geval met andere al dan niet aangemelde steun was gecumuleerd, was niet juist: de vier genoemde ondernemingen hadden voor hun projecten geen andere steun ontvangen. De door de vrije Hanzestad Hamburg verleende steun werden

met inachtneming van de voordelen van een vestigingsplaats in een stedelijk gebied binnen een orde van grootte gehouden die als regel niet hoger lag dan de maximum bruto-steunintensiteit van 7,5 %. Een bruto-steunintensiteit tot 43 % werd dan ook nergens bereikt.

Bij de onderhandelingen met de ondernemingen hebben, naast de mogelijkheid de produktie naar landen in het Verre Oosten te verplaatsen, ook de subsidiemogelijkheden in de periferie van Hamburg een rol gespeeld. Hamburg heeft als kern en centrum van een grotere economische regio en van een arbeidsmarkttrayon enerzijds te maken met een intercontinentale vestigingsconcurrentie (verplaatsing van de produktie naar lage-lonen-landen overzee) en anderzijds met een vestigingsconcurrentie binnen de eigen regio. Daarbij konden in de welvarende perifere delen van de economische regio Hamburg aanzienlijk hogere subsidies worden verleend dan in het door de crisis in de scheepsbouw, de scheepsvaart en de aanverwante sectoren sterk getroffen centrum.

Hamburg voert een felle vestigingsconcurrentie met de omliggende regio, waar in de desbetreffende periode op sommige plaatsen bij vrijwel gelijke infrastructuurfaciliteiten 25 % of meer subsidie kon worden toegezegd (inclusief een investeringstoelag van 10 % en een bijzondere afschrijvingsregeling tot 50 %, waarop rechtens aanspraak kan worden gemaakt).

Zo heeft een vestigingsplaats die economisch en wat ligging betreft deel uitmaakt van de kern van de Hamburgse regio, en die geen essentiële verschillen met de buitenste stadswijken vertoont, aan een van de ondernemingen na de besprekingen met Hamburg een aanzienlijk hogere investeringssubsidie aangeboden.

Concurrentievervalsing door de investeringssubsidie is volgens de Bondsregering daarom al niet mogelijk, omdat deze aanzienlijk lager ligt dan in de onmiddellijk aangrenzende locaties mogelijk is en daar wordt toegezegd. Deze locaties dienen echter sociaal-economisch, vooral op het punt van de werkloosheid, aanzienlijk gunstiger te worden beoordeeld dan Hamburg zelf; tegen deze hogere steun heeft de Commissie echter geen bezwaar gemaakt.

Voorts betoogde de Bondsregering dat Hamburg verwacht om op gelijke wijze te worden behandeld als de Deense regio's waarin de Commissie een stimuleringsubsidie heeft goedgekeurd, zonder dat daar de indicatoren waren gestegen tot waarden om voor steun in aanmerking te komen. Als reden voor deze uitzondering had de Commissie de hoge stimuleringssteun aangevoerd die in de aangrenzende Duitse regio's om Flensburg werd verleend. Hamburg heeft tot dusver zonder resultaat trachten te bereiken dat het steunniveau in de omringende regio geleidelijk werd verlaagd. De feitelijke invloed van Hamburg op de daartoe strekkende beslissingen is echter niet groter dan die van de Deense Regering.

Tevens kan niet worden aangenomen dat de door Hamburg gehanteerde lage steunpercentages, die zich rond de geringste niveaus bewogen, een verstoring van de intracommunautaire mededinging teweeg kunnen brengen. Bovendien wees de Bondsregering erop dat bij verplaatsing van de ondernemingen naar de onmiddellijke omgeving hogere steun kon worden verleend, aangezien die daar wel is toegestaan.

(1) PB nr. C 309 van 8. 12. 1989, blz. 3.

(2) SG(89) A/19939.

(3) IV E/10 van 8. 1. 1990.

(4) SG(87) A/3322 van 18. 3. 1987.

(5) SG(88) A/3351 van 14. 3. 1988.

Tenslotte stelde de Bondsregering vast dat Hamburg de laatste jaren te kampen had met een crisis in de scheepsbouw, de scheepvaart en andere maritieme sectoren alsmede in de daarmee verband houdende bedrijfstakken. De Commissie deelt het inzicht dat in deze situatie handelend moet worden opgetreden, hetgeen blijkt uit het feit dat zij bij schrijven van 31 juli 1987 goedkeuring heeft verleend aan een steunregeling voor de diversificatie van de Hamburgse werven. Door de blijvende structuurveranderingen is Hamburg genoodzaakt ondernemingen die zich naar niet-maritieme sectoren uitbreiden, in Hamburg te houden om er plaatsvervangende werkgelegenheid te scheppen. Volledig afzien van de overeenkomstig de Duitse wet voor Hamburg bestemde economische stimuleringsmaatregelen zou de huidige hoge structurele werkloosheid tot een versneld wegtrekken van ondernemingen leiden, waardoor de crisis in de werkgelegenheid nog acuter zou worden.

In de bijeenkomst van 7 november 1989 deelden vertegenwoordigers van de Bondsregering voor de eerste maal — anders dan op 23 augustus 1989 — mede, dat de vrije Hanzestad Hamburg in nog meer gevallen steun had verleend. Kennisgeving van afzonderlijke gevallen, waarom de Commissie had verzocht, werd voor later toegezegd. Auto-

nome steunverlening door het „Hamburger Gesellschaft für Wirtschaftsförderung” werd daarentegen ontkend.

Bij schrijven van 3 januari 1990 deelde de Bondsregering ten aanzien van steunverlening aan de onderneming Montblanc-Simplo GmbH mede, dat de erfpacht voor de door Hamburg verstrekte grond op basis van de ligging van het perceel volgens de gebruikelijke berekeningsmethode was vastgesteld; in deze erfpacht was geen steunbestanddeel opgenomen. Bovendien heeft de stad in dit geval het bedrijfspceel van Montblanc overgenomen tegen de reële waarde, waarbij ook de ligging was verdisconteerd, en het voor dezelfde prijs doorverkocht.

Tenslotte deed de Bondsregering mededeling van de steun die in de jaren 1986-1988 aan 27 ondernemingen werd verleend om te voorkomen dat zij zich elders zouden vestigen („Abwanderungsverhinderung”, locatiebinding). Daarbij werd telkens het totale investeringsbedrag, de hoogte van de steun, het aantal arbeidsplaatsen in Hamburg alsmede de omzet vermeld. Een nadere motivering werd bij deze afzonderlijke gevallen niet gegeven.

In 1986-1988 werd in de volgende gevallen investeringssteun toegezegd:

(in DM)

Naam	Investerings-subsidie	Totaal investeringsbedrag
1. Carl Schröder (GmbH & Co.)/VSG Verfahrenstechnik für Schiffsbetr.	100 000	3 000 000
2. Erich Wagner & Co.	150 000	2 400 000
3. Mock & Reimers GmbH	175 000	2 142 000
4. Oellerking Gebäudereinigungsgesellschaft mbH	75 000	1 037 700
5. Krupp Corpoplast Maschinenbau GmbH	1 500 000	17 440 000
6. Heinr. Ambrosius GmbH	215 500	2 155 000
7. } Montblanc-Simplo GmbH	2 875 000	23 000 000
8. }	825 000	11 000 000
9. } Bridgestone Reifen GmbH	3 262 000	41 600 000
10. }	1 690 000	3 380 000
11. Chemische Fabrik Promonta GmbH	1 100 000	48 000 000
12. Fielmann Verwaltung GmbH	2 000 000	26 100 000
13. E. F. Oppermann GmbH & Co.	1 664 300	9 510 000
14. Berendsohn AG	1 066 000	13 330 000
15. KG Wilh. Liebelt GmbH & Co.	620 000	7 290 000
16. Harms & Wende GmbH & Co.	500 000	5 950 000
17. SECA Vogel & Halke GmbH & Co.	2 970 000	33 000 000
18. KRASA Krämer & Sawitsch GmbH & Co.	200 000	3 509 400
19. Classen & Co. GmbH	75 000	888 000
20. Fr. Daub & Söhne (GmbH u. Co.)	248 000	2 480 000
21. „REPRO 68” Lithographie u. Klischee GmbH	850 000	9 511 000
22. Geo Poulson GmbH & Co.	100 000	2 532 000
23. J. H. Peters & Bey GmbH	160 000	2 618 500
24. Manfred Hechtl Gebäudereinigungs- und Beteiligungs-GmbH	71 000	850 000
25. L. W. C. Michelsen GmbH	200 000	4 000 000
26. Arno Geerds	190 000	3 015 700
27. Horst Röder & Co. (GmbH & Co.)	418 000	4 400 000
28. Juki (Europe) GmbH	1 735 000	23 143 900
29. Emil Deiss KG	360 000	4 300 000
30. Dresser Pleuger GmbH	600 000	8 400 000
31. Bijou Brigitte modische Accessoires AG	232 500	3 105 000
32. Hans-Joachim Sauer GmbH & Co.	50 000	1 700 000
33. Rofin Sinar Laser-GmbH	1 000 000	21 025 000

III

Bij het inleiden van de procedure zijn binnen de gestelde termijn geen opmerkingen van Regeringen van Lid-Staten of van andere belanghebbenden ingekomen.

IV

1. De Commissie heeft bij het inleiden van de procedure aangenomen dat de vrije Hanzestad Hamburg naast investeringssteun ook steun in andere vorm heeft verleend (bij voorbeeld verkoop van grond tegen lagere prijs, overname van oude bedrijfsopstallen boven de gebruikelijke marktprijs, het in rekening brengen van lager dan gebruikelijke prijzen voor het bouwrijp maken van de grond en overname van andere kosten of maatregelen die door de vrije Hanzestad Hamburg als infrastructuurmaatregel werden aangemerkt). Tevens nam de Commissie aan dat door cumulering met verdere al dan niet te harer kennis gebrachte steunmaatregelen zeer hoge intensiteiten konden worden bereikt.

De Bondsregering heeft bij schrijven van respectievelijk 27 oktober 1987, 19 april 1988, 23 augustus 1989 en 3 januari 1990 uiteengezet dat het door de Commissie uitgesproken vermoeden dat naast investeringssteun nog andere steun — eventueel in andere vorm — was verleend, ongegrond was.

Ten aanzien van het concrete geval van de onderneming Montblanc-Simplo GmbH heeft de Bondsregering verklaard dat de erfpacht voor de door Hamburg aangekochte grond op basis van de voor dit te ontsluiten gebied algemeen geldende vierkante-meterprijs volgens de gebruikelijke berekeningsmethode was vastgesteld. De stad heeft de industriegrond van de onderneming Montblanc-Simplo GmbH tegen de gebruikelijke prijs verworven en voor dezelfde prijs doorverkocht.

Door deze grondtransacties werd de onderneming, naar uit de beschikbare gegevens blijkt, niet bevoordeeld en zij zijn dan ook geen vorm van steun in de zin van artikel 92, lid 1, van het Verdrag. De Commissie beschikt ook in andere gevallen niet over gegevens die haar aanvankelijke veronderstellingen kunnen staven. Daarom houdt de Commissie deze vermoedens ook niet langer staande en beëindigt zij de procedure ten aanzien van het verlenen van bijkomende steun in andere vorm dan investeringssteun, alsmede ten aanzien van de cumulering van andere steunvormen met de investeringssteun. In het kader van deze procedure dient echter wel te worden onderzocht of de investeringssteun waarmee men vestiging elders wil voorkomen, verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt.

2. De locatiebindingssteun van de vrije Hanzestad Hamburg valt onder artikel 92, lid 1, van het Verdrag om de navolgende redenen.

De betrokken steun werd door de vrije Hanzestad Hamburg verleend. Het feit dat de steunverlenende instantie een regionaal lichaam is, staat toepassing van artikel 92, lid 1, niet in de weg. Dit wordt ook uitdrukkelijk bevestigd door het Hof van Justitie (zie arrest van 14 oktober 1987 in zaak 248/84).

Hamburg verleende investeringssteun aan bepaalde ondernemingen. Deze werden bevoordeeld door tegenmoetkoming in hun investeringen.

De in het onderhavige geval behandelde steun vervalst de mededinging of dreigt deze te vervalsen, aangezien de aan de begunstigde ondernemingen verleende financiële steun een aanwijsbare verbetering van hun rentabiliteit tot gevolg heeft, waardoor concurrenten die deze steun niet ontvangen, tegenover hen in een ongunstige concurrentiepositie komen te verkeren.

Deze concurrentievervalsing is ook merkbaar. De netto-subsidie-equivalent van deze steun bedraagt 1,5 tot 11,2%, de gemiddelde netto-intensiteit 5,1%. Door een vermindering van de investeringskosten van deze omvang genieten de steunontvangende ondernemingen een aanzienlijk voordeel ten opzichte van hun niet-gesubsidieerde concurrenten.

Indien de steun ondernemingen ertoe beweegt een andere vestigingsplaats te kiezen of aan een bepaalde plaats van vestiging vast te houden, kan men daarin ook een vervalsing van de mededinging in de zin van artikel 92, lid 1, zien. De invoering van een regeling waardoor wordt gewaarborgd dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt niet wordt vervalst (artikel 3, onder f), van het Verdrag), houdt namelijk mede in dat de ondernemingen op grond van een autonome beslissing hun plaats van vestiging kiezen en daarbij dus niet door steunmaatregelen worden beïnvloed of gemanipuleerd. In de hier aan de orde zijnde gevallen werden klaarblijkelijk van geval tot geval uiteenlopende bedragen en intensiteiten gehanteerd om ondernemingen in Hamburg te houden. Daarbij werd steun van 50 000 DM of steun met een netto-subsidie-equivalent van 1,5% als voldoende beschouwd om de locatiekeuze van een onderneming ten gunste van Hamburg te beïnvloeden en daardoor verplaatsing te voorkomen.

Deze constatering wordt niet weerlegd door het argument dat concurrentievervalsing in de betrokken gevallen alleen daarom al niet kon optreden, omdat de investeringssteun in Hamburg aanzienlijk lager ligt dan in de onmiddellijk aangrenzende vestigingsplaatsen en de Commissie daar ondanks gunstiger werkloosheidscijfers tegen een hogere subsidiëring geen bezwaar had gemaakt. Bij de beoordeling of een steunmaatregel al dan niet verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt, wordt de doorslag niet gegeven door de afzonderlijke afweging van de hoogte van een subsidie, de mate waarin de mededinging wordt vervalst of van een afzonderlijke sociaal-economische indicator. De Commissie moet bij een dergelijke beslissing namelijk in de eerste plaats vaststellen of voldaan is aan elk van de in artikel 92, lid 1, van het Verdrag genoemde criteria, waarvan concurrentievervalsing er één is. Daarna dient de Commissie na te gaan of de subsidie onder een van de uitzonderingen van het Verdrag valt. Deze toetsing moet onder andere de doelstelling van de subsidie omvatten en gebeurt voor elk van de uitzonderingen volgens specifieke criteria. Daarbij dient de Commissie geen afzonderlijke, maar alle voor de beslissing van belang zijnde factoren tegen elkaar af te wegen.

De hier behandelde steun heeft ook invloed op de handel tussen de Lid-Staten.

De Commissie dient volgens de jurisprudentie van het Hof van Justitie bij de toetsing van deze criteria vast te stellen of

het programma wezenlijk alle ondernemingen ten goede komt die aan de handel tussen de Lid-Staten deelnemen (arrest in zaak 248/84 voornoemd). Daarbij moet tevens in aanmerking worden genomen dat Lid-Staten die bij hun subsidieverlening hun aanmeldingsplicht als bedoeld in artikel 93, lid 3, van het Verdrag niet nakomen, niet bevoordeeld worden tegenover degene die steunvoornemens wel aanmelden (arrest in zaak 301/87).

De Commissie vermoedde bij het inleiden van de procedure van artikel 93, lid 2, dat naast de vier haar bekende gevallen ook aan andere ondernemingen steun was verleend. Daarom heeft zij de procedure ten aanzien van dit steunprogramma (of van deze steunprogramma's) en van alle in het kader daarvan verleende gevallen van steun ingeleid. Er bestaat weliswaar in Hamburg geen specifieke steunregeling, maar alle 33 gevallen van steunverlening werden door dezelfde, speciaal daarvoor ingestelde instantie (de „Hamburger Kreditkommission“) met dezelfde doelstelling (het voorkomen van vestiging elders) en op grond van een en dezelfde begrotingslijn toegekend. Feitelijk vertoont deze steunverlening dus alle kenmerken van een regeling. Het onderzoek van de Commissie kan daarom langs dezelfde lijnen als voor een regeling geschieden.

Een onderzoek naar het handelsbelemmerende karakter van elk afzonderlijk geval is bij deze Hamburgse locatiebinding niet op zijn plaats, omdat de Bondsrepubliek dan tegenover de andere Lid-Staten die hun steunmaatregelen wel voor de invoering daarvan aanmelden, zou worden bevoordeeld. Op grond van de ervaring mag men ervan uitgaan dat bij deze steun ondernemingen betrokken zijn die aan de intracommunautaire handel deelnemen.

Ook de thans aan de Commissie meedegeelde gevallen van steunverlening bevestigen de veronderstelling dat het Hamburgse beleid van locatiebinding naar haar aard vooral die ondernemingen ten goede komt die aan de intracommunautaire handel deelnemen, dan wel die goederen of diensten aanbieden waarin tussen de Lid-Staten handelsverkeer bestaat.

Zoals reeds uiteengezet, versterkt de financiële steun de steunontvangende ondernemingen in hun positie tegenover hun concurrenten. Voor zover een en ander in het intracommunautaire handelsverkeer geschiedt, moet worden aangenomen dat dit door de steun wordt beïnvloed.

Tenslotte wordt het intracommunautaire handelsverkeer ook beïnvloed door het feit dat beslissingen inzake de vestigingsplaats van de steunontvangende bedrijven mede door de steun worden bepaald. Dit geldt voor alle hierbij behandelde gevallen, want de Duitse overheid heeft de steun immers bedoeld als middel voor locatiebinding. De Bondsregering heeft ten aanzien van de vier afzonderlijke gevallen bovendien betoogd dat bij besprekingen met de ondernemingen is gebleken dat Hamburg zowel intercontinentaal als intraregionaal vestigingsconcurrentie ondervindt. Het is echter zeer onwaarschijnlijk dat deze ondernemingen, die alle worden gekenmerkt door een grote locatiemobiliteit zich uitsluitend tot een keuze tussen twee uitersten beperken, zonder tevens de mogelijkheid van een nieuwe vestigingsplaats in andere Lid-Staten van de Gemeenschap te overwegen. Indien ondernemingen ervan worden weerhouden hun

plaats van vestiging uit de ene Lid-Staat naar de andere te verplaatsen, leiden zowel de niet-uitgevoerde verplaatsing zelf als de productie en het aanbod van de oude standplaats tot een continuering van de bestaande handelsstromen tussen de Lid-Staten en daarmee onrechtstreeks tot beïnvloeding van de intracommunautaire handel.

Op grond van het bovenstaande vallen de hier behandelde steunmaatregelen van de vrije Hanzestad Hamburg onder artikel 92, lid 1, van het Verdrag.

3. De Bondsregering was overeenkomstig artikel 93, lid 3, van het Verdrag verplicht de Commissie tijdig van het voornemen tot invoering of wijziging van deze steunmaatregelen op de hoogte te brengen, om haar opmerkingen te kunnen maken. De Bondsregering is deze verplichting in geen van de gevallen nagekomen. De aan de Commissie desgevraagd verstrekte informatie was geen vorm van kennisgeving in de zin van artikel 93, lid 3. Bovendien waren de antwoorden van de Bondsregering steeds onvolledig op het punt van bepaalde details, de voorwaarden waarop de steun werd verleend en feitelijke gevallen van steunverlening. Uit de jaarlijks medegedeelde ontwerp-begrotingen van de Bondsrepubliek en de deelstaten kon de Commissie niet afleiden dat de steunmaatregelen waren bestemd om verandering van vestigingsplaats te voorkomen. De Bondsregering heeft zelf in dit verband bij schrijven van 7 december 1987 medegedeeld dat uit deze algemene mededelingen niet mocht worden opgemaakt dat alle opgevoerde uitgaveposten door haar als steunmaatregelen erkend zouden worden. Overigens heeft de Bondsregering deze mededelingen intussen beëindigd.

4. Bij de Hamburgse, voor locatiebinding bestemde steunmaatregelen gaat het niet om steunmaatregelen van sociale aard aan afzonderlijke consumenten, noch om door natuurrampen veroorzaakte schade te herstellen of om de economie te steunen van bepaalde streken van de Bondsrepubliek Duitsland die nadeel ondervinden van de deling van Duitsland. Daarom is geen van de in artikel 92, lid 2, genoemde uitzonderingen van toepassing. Aangezien het bovendien niet om steunmaatregelen gaat ter verwezenlijking van een gemeenschappelijk belang, noch om maatregelen ter opheffing van een ernstige verstoring in de economie van een Lid-Staat en evenmin om steunmaatregelen ter vergemakkelijking van de ontwikkeling van bepaalde bedrijfstakken, zijn ook artikel 92, lid 3, onder b), en de desbetreffende zinsnede van artikel 92, lid 3, onder c), niet van toepassing.

5. In het onderhavige geval gaat het om steunmaatregelen die als regionale steunmaatregelen dienen te worden beschouwd. Daarom zouden alleen die afwijkingen van het verbod op steunverlening in aanmerking kunnen komen, welke in artikel 92, lid 3, onder a) en c), worden genoemd. Hierin is alleen sprake van in het belang van de Gemeenschap, niet van in het belang van afzonderlijke Lid-Staten en steunontvangers nagestreefde doelstellingen. Deze uitzonderingen moeten bij toetsing van steunregelingen en afzonderlijke gevallen van steunverlening strict worden uitgelegd.

Afwijkingen mogen met name slechts dan worden toegestaan indien de Commissie kan vaststellen dat het marktmechanisme op zichzelf niet voldoende is om de ontvangers van de

steun tot een gedrag te bewegen dat tot de verwezenlijking van een van de in de afwijkingen genoemde doestellingen bijdraagt.

Indien deze uitzonderingen waarbij dit causale verband afwezig is, worden toegestaan, zou beïnvloeding van het handelsverkeer tussen Lid-Staten en concurrentievervalsing worden geaccepteerd, zonder dat hiertegenover zou staan dat hiermede een communautair belang wordt gediend.

Indien de Commissie bovengenoemde criteria bij het toetsen van regionale steunregelingen hanteert, moet zij ervan overtuigd zijn dat in de desbetreffende regio, vergeleken bij de Gemeenschap als geheel, voldoende ernstige moeilijkheden bestaan om het verlenen van steun en de intensiteit daarvan de rechtvaardigen. Uit deze toetsing moet blijken dat de steun de verwezenlijking van de in artikel 92, lid 3, onder a) of c), genoemde doestellingen bevordert. Indien dit niet kan worden aangetoond moet ervan worden uitgegaan dat de steun blijkbaar niet tot de verwezenlijking van de in de uitzondering genoemde doestellingen bijdraagt, maar in hoofdzaak ertoe dient om de desbetreffende ondernemingen te bevoordelen.

6. Overeenkomstig artikel 92, lid 3, onder a), kan steun als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden aangemerkt indien deze dient om de ontwikkeling van streken waarin de levensstandaard abnormaal laag is of waar een ernstig gebrek aan werkgelegenheid heerst, te bevorderen.

In de code voor de toepassing van deze Verdragsbepaling op regionale steunmaatregelen, waarnaar hier uitdrukkelijk wordt verwezen, heeft de Commissie bepaald dat regio's met een naar koopkracht gecorrigeerd bruto binnenlands product (BBP) per hoofd van minder dan 75% van het communautair gemiddelde, als indicator voor een abnormaal lage levensstandaard of een ernstig gebrek aan werkgelegenheid, in aanmerking komen voor toepassing van de in artikel 92, lid 3, onder a), genoemde uitzondering. Bij toetsing van de regio's aan deze grenswaarde is de Commissie tot de overtuiging gekomen dat de economische en sociale toestand in de Bondsrepubliek noch voor het land als geheel noch voor afzonderlijke regio's toepassing van deze bepaling rechtvaardigt. Dit standpunt is reeds herhaaldelijk — bij voorbeeld in Beschikking 87/15/EEG⁽¹⁾ — door de Commissie naar voren gebracht. In het onderhavige geval wordt dit oordeel bevestigd doordat de vrije Hanzestad Hamburg gemiddeld in de jaren 1985-1987 voor het naar koopkracht gecorrigeerde BBP een index van 187,7 (EG-12 = 100) te zien gaf.

7. Overeenkomstig artikel 92, lid 3, onder c), kunnen steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van de economische bedrijvigheid als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden beschouwd, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad.

Bij de toepassing van deze uitzondering heeft de Commissie een zekere speelruimte, waarvan zij bij de beoordeling van economische en sociale factoren gebruik maakt. Het Hof van Justitie heeft vastgesteld dat enerzijds steunmaatregelen beoordeeld moeten worden in hun communautaire samen-

hang (arrest 730/79) en dat de Commissie anderzijds bevoegd is goedkeuring te verlenen aan steunmaatregelen die zijn bedoeld om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid in een Lid-Staat te vergemakkelijken, indien deze, vergeleken bij de gemiddelde economische situatie in dat land, een achterstand vertonen (arrest 248/84 voornoemd). Beide criteria zijn in de steuncode van de Commissie voor de toepassing van artikel 92, lid 3, onder c), in de beoordeling opgenomen en houden onderling verband, waarbij de sociaal-economische situatie van een regio zowel in nationaal als in communautair verband wordt beoordeeld. Aan de hand hiervan bepaalt de Commissie het verschil tussen het bewuste gebied en het nationale gemiddelde, om vast te stellen of dit verschil, communautair gezien, als aanzienlijk kan worden aangemerkt.

De Commissie dient daarbij tevens vast te stellen dat de regionale steunmaatregelen „de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt . . . niet zodanig veranderen dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad”.

De door de regionale steun teweeggebrachte verandering in de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt, kan uitsluitend dan als niet schadelijk voor het gemeenschappelijke belang worden beschouwd, indien kan worden vastgesteld dat:

- het marktmechanisme deze problemen niet zonder steunmaatregelen zou kunnen oplossen of niet tot de noodzakelijk geachte ontwikkeling in de desbetreffende regio's zou leiden;
- de hoogte van de steun evenredig is aan de problemen;
- de steunverlening de mededinging in bepaalde bedrijfstakken niet te zeer vervalst.

De Commissie heeft zich bij vorige beschikkingen over regionale steun steeds door deze beginselen doen leiden.

8. De Commissie heeft de sociaal-economische situatie in de vrije Hanzestad Hamburg zowel in nationaal als in communautair kader getoetst. Om zeker ervan te zijn dat haar maatstaven bij de communautaire vergelijking consistent en objectief zijn, heeft de Commissie een methode ontwikkeld waarmede voor de regio's van de Lid-Staten algemene drempels („indicatoren”) voor de verenigbaarheid van steunmaatregelen, uitgedrukt in structurele werkloosheid en BBP per inwoner, kunnen worden vastgesteld. De Commissie heeft deze methode in haar mededeling van 12 augustus 1988⁽²⁾ nader uiteengezet.

Deze bij de methode gehanteerde indicatoren worden aan de hand van de jongste gegevens regelmatig getoetst. Ingevolge de destijds geldende waarden kan in beginsel worden aangenomen dat regio's in de Bondsrepubliek Duitsland voor steun in aanmerking komen, indien het BBP of de bruto toegevoegde waarde per inwoner minder bedragen dan het gemiddelde in de Bondsrepubliek Duitsland of het gemiddelde werkloosheidscijfer over vijf jaar meer dan 143% van het gemiddelde in de Bondsrepubliek Duitsland bedraagt.

De Commissie heeft bij het onderzoek de thans geldende indicatoren en de jongste cijfers voor de bruto toegevoegde

⁽¹⁾ PB nr. L 12 van 14. 1. 1987, blz. 17.

⁽²⁾ PB nr. C 212 van 12. 8. 1988, blz. 2.

waarde en het werkloosheidscijfer gehanteerd. Ook indien de steunmaatregelen reeds in de jaren 1986-1988 zijn goedgekeurd, levert het hanteren van deze jongste cijfergegevens voor Hamburg geen nadeel op.

Uit het onderzoek blijkt in eerste instantie dat het cijfer voor de vrije Hanzestad Hamburg voor het BBP per inwoner gemiddeld over de jaren 1983/1985/1987 162,9 bedraagt en het gemiddelde werkloosheidscijfer van de jaren 1984-1988 126,5 (index voor de gehele Bondsrepubliek telkens = 100).

Daaruit blijkt dat deze stimuleringsmaatregelen van de vrije Hanzestad Hamburg, overeenkomstig de normen waarvan is uitgegaan, niet als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kunnen worden beschouwd.

Deze beoordeling aan de hand van indicatoren is echter slechts een eerste benadering. In de tweede beoordelingsfase kan dit worden gecorrigeerd, indien verdere indicatoren over de huidige situatie of de toekomstige ontwikkeling van de beoordeelde regio een tegengesteld oordeel opleveren.

Bij deze tweede beoordeling heeft de Commissie met name de tendens van de waarden van werkloosheid en BBP onderzocht.

Daarbij bleek het volgende:

Het werkloosheidscijfer is voor de vrije Hanzestad Hamburg ten opzichte van het gemiddelde in de Bondsrepubliek Duitsland sinds 1984 constant gestegen. Van 112 over 1984 steeg het naar 121 in 1985, 130 zowel in 1986 als in 1987 en naar 145 over 1988. De destijds geldende grenswaarde van 143 werd hiermede voor 1988 enigszins overschreden.

In dit verband dient echter ook rekening te worden gehouden met het feit dat een realistisch beeld van de feitelijke situatie op de arbeidsmarkt in het Hamburgse eerst dan ontstaat, als ook rekening wordt gehouden met de historisch gegroeide pendel uit het omliggende gebied. Hierop berust overigens ook de geografische afbakening van het arbeidsmarktrayon in de „Gemeinschaftsaufgabe „Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur““.

In het totale arbeidsmarktrayon Hamburg zijn voor de werkloosheid de volgende waarden vastgesteld (Bondsrepubliek = 100): 1984: 116, 1985: 127, 1986: 136, 1987: 144, 1988: 140. Hieruit blijkt weliswaar dat ook het werkloosheidscijfer aanvankelijk snel toenam, maar het hoogtepunt werd in 1987 bereikt en in 1988 daalde de index al weer onder de drempelwaarde van 143. De structurele werkloosheid (gemiddeld werkloosheidscijfer voor de jaren 1984-1988) lag met een waarde van 132 ver onder dit kritische punt.

Wat de tendens van het BBP per inwoner in de vrije Hanzestad Hamburg aangaat, biedt het verloop ervan het volgende beeld: in 1983 een waarde van 160,0, in 1985 van 163,8 en in 1987 van 165 (Bondsrepubliek = 100). Hieruit blijkt dat het reeds zeer hoge economisch potentieel van de vrije Hanzestad Hamburg nog verder kon worden opgevoerd.

Ook de andere sociaal-economische indicatoren wijzen voor Hamburg op een gunstige situatie: bij de laatste afbakening van gebieden in het kader van de „Gemeinschaftsaufgabe“ nam dit arbeidsmarktrayon bij de brutoloon en -salarisquote de zevende en bij de infrastructuurvoorzieningen zelfs de derde plaats van alle 179 arbeidsmarktrayons van de Bondsrepubliek Duitsland in.

Bij een eerste tussenbalans kan worden vastgesteld dat de aanzienlijke stijging van de werkloosheid bij het nog steeds sterke arbeidspotentieel en de over de gehele linie sociaal-economisch gunstige situatie voor Hamburg nog geen uitzondering in de zin van artikel 93, lid 3, onder c), van het Verdrag rechtvaardigt.

9. De Bondsregering heeft voor de invoering van bovengenoemde steunmaatregelen echter tevens het argument aangevoerd dat de vrije Hanzestad Hamburg de laatste jaren een daling van het aantal arbeidsplaatsen in de scheepsbouw, de scheepvaart en andere maritieme bedrijfstakken alsmede de daarmee verbonden sectoren te zien gaf.

Het aantal arbeidsplaatsen in de scheepsbouw liep inderdaad terug van 8 026 in 1984 tot 5 721 in 1988 (jaargemiddelden). Bij de beoordeling moet echter tevens rekening worden gehouden met het feit dat het aandeel van de scheepsbouw in de verwerkende sector (ondernemingen met meer dan 20 werknemers) in het verleden constant terugliep en in 1986 nog slechts 5,3% bedroeg. Op de totale beroepsbevolking maakte in Hamburg de werkgelegenheid in de scheepsbouw in 1986 nog maar 0,8% uit. Ook indien rekening wordt gehouden met het aandeel van de met de scheepsbouw verbonden sectoren blijkt, dat deze voor de economische ontwikkeling van de stad niet meer bepalend zijn. Daarom is ook de stijgende werkloosheid in Hamburg slechts voor een gering deel aan de toenemende werkloosheid in de scheepsbouw te wijten: zo staan tegenover een stijging van het aantal werklozen van 1984 tot 1986 van 14 615 „slechts“ 1 100 verdwenen arbeidsplaatsen in de scheepsbouw. Ten slotte dient te worden opgemerkt dat de daling van de werkgelegenheid in de scheepsbouw tot staan schijnt te zijn gebracht: zo steeg het aantal arbeidsplaatsen van 5 672 (maandgemiddelde januari—september 1988) tot 5 894 (maandgemiddelde januari—september 1989), dat wil zeggen met 3,9%. Over de gehele linie vormt de daling van het aantal arbeidsplaatsen in de scheepsbouw en de daarmee verbonden sectoren dus geen rechtvaardiging voor het verlenen van regionale steun.

Het feit dat de Commissie aan de steunregeling voor de diversifiëring van de Hamburgse werven haar goedkeuring heeft gehecht, kan weliswaar in die zin worden uitgelegd dat de Commissie hier het inzicht deelde dat moest worden opgetreden, doch bij de goedkeuring diende niet te worden beoordeeld of deze steun in verhouding staat tot de mate waarin dat diende te geschieden. In geen geval kan deze beschikking worden uitgelegd als precedent voor de goedkeuring van verdere steun in Hamburg. Overigens blijkt uit genoemde goedkeuring evenals uit andere steunmaatregelen en maatregelen waartegen de Commissie geen bezwaar heeft gemaakt of uit door haarzelf goedgekeurde programma's voor Hamburg (bij voorbeeld het Renaval-programma voor Hamburg-Centrum) dat de Commissie niet verlangt en ook niet heeft verlangd dat de Bondsregering, zoals deze vreest, ten aanzien van Hamburg volledig van financiële steun aan de economie afziet.

Samenvattend kan worden gesteld dat volgens de normen van de Commissie inzake de wijze van toepassing van artikel 92, lid 3, onder c), op nationale regionale steunmaatregelen, de vrije Hanzestad Hamburg niet voor toekenning van regionale steun in aanmerking komt. Tevens zij erop gewezen dat de Bondsregering dit gebied, respectievelijk het gehele arbeidsmarktrayon Hamburg, dat volgens de Duitse methode van afbakening de zevende plaats van alle 179 arbeidsmarktrayons inneemt, noch nu noch in het verleden als steungebied bij de Commissie heeft aangemeld. Dit rayon werd dan ook door de Commissie, bij haar beschikkingen over de regionale steunmaatregelen in de Bondsrepubliek Duitsland, niet als steungebied aanvaard.

10. Ook het feit dat de Commissie tegen hogere steunpercentages in onmiddellijk aangrenzende locaties, waar de sociaal-economische indicatoren gunstiger waren, geen bezwaar heeft gemaakt, is geen rechtvaardiging van de Hamburgse steunmaatregelen.

De aan Hamburg grenzende delen van het steungebied van de „Gemeinschaftsaufgabe „Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur““, die volgens de indeling van de Bondsrepubliek Duitsland tot het „Zonenrandgebiet“ behoren, werden door de Commissie overeenkomstig artikel 92, lid 2, onder c), van het Verdrag als zodanig erkend. Bijgevolg zijn „steunmaatregelen aan de economie van bepaalde streken van de Bondsrepubliek Duitsland die nadeel ondervinden van de deling van Duitsland [verenigbaar met de gemeenschappelijke markt], voor zover deze steunmaatregelen noodzakelijk zijn om de door de deling berokkende economische nadelen te compenseren“.

Zoals reeds werd betoogd, komt goedkeuring van regionale steunmaatregelen in Hamburg echter uitsluitend in aanmerking op grond van artikel 92, lid 3, onder c). Hamburg maakt volgens de indeling van de Bondsrepubliek Duitsland geen deel uit van het „Zonenrandgebiet“; evenmin werd het overeenkomstig artikel 92, lid 2, onder c), bij de Commissie aangemeld en evenmin kan de Commissie inzien dat dit een reden voor goedkeuring van steunmaatregelen voor dit gebied is. De Commissie neemt er nota van dat de Bondsregering in het toekennen van „Zonenrand“-steun een achterstelling van Hamburg ziet. Dit mag echter geen aanleiding zijn om door het verlenen van steun aan Hamburgse ondernemingen een subsidiewedloop te openen die voor de openbare middelen en voor de andere ondernemingen in de Gemeenschap schadelijk is.

11. Voor steunverlening in Hamburg kan ook geen aanleiding worden gezien in het feit dat de Commissie erin heeft toegestemd dat in de aan het Duitse „Zonenrandgebiet“ grenzende Deense regio's steun werd verleend zonder dat de steunindicators daar kritische waarden bereikten.

Tevens zij erop gewezen dat in het grensgebied tussen twee Lid-Staten bij de toepassing van de eerste experimentele fase van de methode voor de toepassing van artikel 92, lid 3, onder c), een formeel juiste maar in feite onrechtvaardige toestand zou kunnen ontstaan, doordat in de gewijzigde indicatoren naast de Gemeenschapswaarden ook nationale waarden meewegen. Daarom is het theoretisch mogelijk dat grensgebieden in twee Lid-Staten met een analoge regionale situatie in de eerste experimentele fase uiteenlopend worden beoordeeld. Zoals reeds betoogd, is toetsing aan indicatoren slechts een eerste voorlopige beoordeling. Deze wordt in de methode aangevuld door een tweede fase van beoordeling.

Daarbij dient de Commissie in de grensgebieden onder meer ermee rekening te houden dat dergelijke steunmaatregelen, die onder normale omstandigheden uitsluitend invloed hebben op de intraregionale concurrentie tussen mogelijke vestigingsplaatsen, hier zeer waarschijnlijk ook invloed hebben op het handelsverkeer tussen de Lid-Staten. Daarom moet de Commissie in dergelijke gevallen met name erop toezien dat objectief gelijke regionale problemen in aan elkaar grenzende grensregio's bij de controle op de steunmaatregelen ook op overeenkomstige wijze worden behandeld. In het geval van de grensregio van Denemarken is de Commissie op grond van haar beoordeling volgens deze methode, waarvan vergelijking met de aangrenzende Duitse gebieden deel uitmaakte, tot de slotsom gekomen dat regionale steunmaatregelen hier als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt konden worden beschouwd. Overeenkomstig het in de richtsnoeren voor de coördinatie vastgelegde beginsel dat steunmaatregelen, die voor het oplossen van problemen van uiteenlopende aard, intensiteit en urgentie worden toegepast, eveneens moeten verschillen, liggen de door haar voor Denemarken goedgekeurde steunpercentages lager dan in de aangrenzende steungebieden in de Bondsrepubliek.

12. Tenslotte kan de in Hamburg als locatiebinding verleende steun evenmin worden gegrond op het argument dat de steunpercentages in de orde van grootte (7,5% bruto) van de kaderregeling inzake steunmaatregelen van geringe omvang liggen.

Ten eerste is deze regeling aan bepaalde normen gebonden: zij had ten tijde van de goedkeuring van de Hamburgse gevallen door de Duitse overheid (1986-1988) betrekking op ondernemingen met ten hoogste 100 werknemers en een jaaromzet van ten hoogste 10 miljoen ecu. Uit de onderzochte afzonderlijke gevallen kan evenwel worden opgemaakt dat in Hamburg ook grotere ondernemingen steun ontvingen. Ten tweede mag bij de steun van geringe omvang de intensiteit van 7,5% bruto niet worden overschreden.

Ook hier blijkt uit de behandelde gevallen dat deze steungrens niet in acht werd genomen. Ten derde zijn de criteria voor steun van geringe omvang slechts dan van toepassing, indien de desbetreffende regeling overeenkomstig artikel 93, lid 3, vóór haar invoering bij de Commissie is aangemeld en door deze is goedgekeurd. Een zodanige aanmelding vond in deze gevallen echter niet plaats.

13. Bovendien heeft de Bondsregering voor het verlenen van deze steun geen sectoriële of andere redenen aangevoerd. De Commissie heeft ook geen omstandigheden vastgesteld op grond waarvan zou kunnen worden opgemaakt dat steun aan de voorwaarden voor toepassing van een van de in artikel 92, leden 2 en 3, genoemde uitzonderingen voldoet.

Op grond van het bovenstaande is steunverlening als locatiebinding door de vrije Hanzestad Hamburg onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

14. De desbetreffende steunmaatregelen zijn onrechtmatig, aangezien de Bondsregering haar uit artikel 93, lid 3, van het Verdrag voortvloeiende verplichtingen niet is nagekomen en zij zijn, zoals hier is aangetoond, onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt in de zin van de artikelen 92 en 93. De Bondsregering heeft de Commissie in geen van de genoemde gevallen van de beoogde invoering op een dusdanig tijdstip op de hoogte gebracht dat zij haar opmerkingen

naar voren heeft kunnen brengen. In de meeste gevallen heeft zij zelfs eerst recent — en nadat zij nog in haar reactie op het inleiden van de procedure op 28 augustus 1989 het bestaan van andere gevallen had ontkend — de toekenning van steun in de jaren 1986-1988 toegegeven.

De Hamburgse autoriteiten hebben en hadden niet het recht de steun te verlenen en uit te keren.

Zoals de Commissie de Bondsregering in vorige brieven ⁽¹⁾ erop heeft gewezen, kan zij door gebruikmaking van een mogelijkheid die haar op grond van artikel 93, lid 2, en door het Hof van Justitie in het arrest van 12 juli 1973 in zaak 70/72 en in dat van 24 februari 1987 in zaak 310/85 is verleend, bij steunmaatregelen die onverenigbaar zijn met de gemeenschappelijke markt, van de Lid-Staten verlangen dat deze onrechtmatig verleende steun van de ontvangers van die steun terugvorderen. Daar de steunmaatregelen van de vrije Hanzestad Hamburg op onrechtmatige wijze zijn verleend, moeten zij voor zover zij reeds zijn uitbetaald, door de steunontvangende ondernemingen worden terugbetaald. Deze eis van terugbetaling is het logische gevolg van de onrechtmatigheid en de onverenigbaarheid van een steunmaatregel en aangezien het hier, met name ten aanzien van de in artikel 93, lid 3, vervatte verplichting van aanmelding van een nieuwe steunmaatregel, een fundamentele bepaling betreft, mag ervan worden uitgegaan dat iedere onderneming die overheidssteun ontvangt, zich ervan bewust moet zijn dat een zodanige steun bij de Commissie vooraf moet worden aangemeld en dat bij ontstentenis daarvan terugbetaling van de steun kan worden verlangd. Daarom kan bij de ontvanger

van niet-aangemelde steun geen gerechtvaardigd vertrouwen ontstaan. De ontvangers dienen zelf na te gaan of de steun ter kennis van de Commissie is gebracht. Indien de ontvanger nalaat te onderzoeken of dat is gebeurd, kan hij zich niet met goed gevolg op zijn gerechtvaardigd vertrouwen beroepen.

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De steunregeling van de vrije Hanzestad Hamburg voor locatiebinding is onrechtmatig, daar zij in strijd met artikel 93, lid 3, van het Verdrag is ingevoerd en in de zin van de artikelen 92 en 93 van het Verdrag onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt. De Bondsregering dient de regeling binnen twee maanden na kennisgeving van deze beschikking met werking vanaf de dag waarop de beschikking van kracht is geworden, ongedaan maken.

Artikel 2

De Hamburgse autoriteiten hadden op grond van de in artikel 1 genoemde steunregeling niet het recht om in de jaren 1986 tot en met 1988 steun te verlenen en deze aan de hieronder genoemde ondernemingen uit te keren. De Bondsregering draagt ervoor zorg dat deze steun binnen twee maanden na kennisgeving van deze beschikking door de afzonderlijke ondernemingen voor onderstaande maximale bedragen worden terugbetaald.

(in DM)

Naam	Subsidie
1. Carl Schrödter (GmbH & Co.)/VSG Verfahrenstechnik für Schiffsbetr.	100 000
2. Erich Wagner & Co.	150 000
3. Mock & Reimers GmbH	175 000
4. Oellerking Gebäudereinigungsgesellschaft mbH	75 000
5. Krupp Corpoplast Maschinenbau GmbH	1 500 000
6. Heinr. Ambrosius GmbH	215 500
7. } Montblanc-Simplo GmbH	2 875 000
8. }	825 000
9. } Bridgestone Reifen GmbH	3 262 000
10. }	1 690 000
11. Chemische Fabrik Promonta GmbH	1 100 000
12. Fielmann Verwaltung GmbH	2 000 000
13. E. F. Oppermann GmbH & Co.	1 664 300
14. Berendsohn AG	1 066 000
15. KG Wilh. Liebelt GmbH & Co.	620 000
16. Harms & Wende GmbH & Co.	500 000
17. SECA Vogel & Halke GmbH & Co.	2 970 000
18. KRASA Krämer & Sawitsch GmbH & Co.	200 000
19. Classen & Co. GmbH	75 000
20. Fr. Daub & Söhne (GmbH u. Co.)	248 000
21. „REPRO 68“ Lithographie u. Klischee GmbH	850 000
22. Geo Poulson GmbH & Co.	100 000
23. J. H. Peters & Bey GmbH	160 000

⁽¹⁾ IVE (87) D/3334 van 7. 8. 197, IVE 3 (87) D/6597 van 18. 11. 1987, IVE 3 (87) D/7009 van 6. 1. 1988, IVE 3 (88) D/7148 van 22. 1. 1988, 80290 — IVE 3 van 15. 4. 1988, SG (89) D/5660 van 3. 5. 1989.

(in DM)

Naam	Subsidie
24. Manfred Hechtl Gebäudereinigungs- und Beteiligungs-GmbH	71 000
25. L. W. C. Michelsen GmbH	200 000
26. Arno Geerds	190 000
27. Horst Röder & Co. (GmbH & Co.)	418 000
28. Juki (Europe) GmbH	1 735 000
29. Emil Deiss KG	360 000
30. Dresser Pleuger GmbH	600 000
31. Bijou Brigitte modische Accessoires AG	232 500
32. Hans-Joachim Sauer GmbH & Co.	50 000
33. Rofin Sinar Laser-GmbH	1 000 000

De Bondsregering dient bovengenoemde steun overeenkomstig haar wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen — met inbegrip van de bepalingen inzake moratoire interest op vorderingen van openbare instellingen — terug te vorderen. Dit geldt ook voor die ondernemingen die op grond van deze steunmaatregelen werden bevoordeeld en waarvan de Commissie niet in kennis is gesteld.

Artikel 3

De Bondsregering stelt de Commissie binnen twee maanden na kennisgeving van deze beschikking in kennis van de maatregelen die zij heeft genomen om aan deze beschikking te voldoen.

Artikel 4

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 18 juli 1990.

Voor de Commissie

Leon BRITTAN

Vice-Voorzitter

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 26 maart 1991

betreffende door de Franse Regering aan de firma Saint-Gobain (Eurofloat) te Salaise-sur-Sanne verleende steun (sector glas)

(Slechts de tekst in de Franse taal is authentiek)

(91/390/EEG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, inzonderheid op artikel 93, lid 2, eerste alinea,

Na belanghebbenden overeenkomstig genoemd artikel te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken en gezien deze opmerkingen,

Overwegende hetgeen volgt:

I

Het Franse Saint-Gobain-concern omvat enkele honderden bedrijven in de volgende bedrijfstakken: isolatie, hout en papier, leidingen, verpakkingen, bouwmaterialen, versterkingsvezels, industriële keramische producten, diensten en glas.

In de glassector, die ongeveer 20% van de verkoop van de groep vertegenwoordigt, wordt glas voor auto's, gebouwen en speciale doeleinden vervaardigd, bewerkt en in de handel gebracht. De glaspoot van Saint-Gobain exploiteert in de Gemeenschap elf float-glasinstallaties en participeert daarnaast in belangrijke mate in twee andere installaties („floats”). Een van de rechtstreeks geëxploiteerde installaties is in 1989 in Salaise-sur-Sanne (Isère) in bedrijf gesteld onder de naam Eurofloat. Deze eenheid kan per jaar 120 000 ton voor de bouwnijverheid bestemd helder glas produceren.

II

In mei 1990 heeft de Commissie uit de pers vernomen dat voor de investering te Salaise-sur-Sanne een subsidie van 32 miljoen Ffr. was verleend.

De Commissie, die had opgemerkt dat Saint-Gobain blijkbaar steun had ontvangen voor een investering in een regio die niet behoorde tot de regio's die voor regionale steun in aanmerking komen, heeft de Franse Regering bij brief van 23 mei 1990 verzocht haar binnen 30 werkdagen nadere gegevens te verschaffen over deze steun. In haar brief wees de Commissie erop dat zij zich genoopt zou zien de procedure van artikel 93, lid 2, van het Verdrag in te leiden indien geen of een onvoldoende antwoord op dit verzoek zou worden ontvangen.

Toen de Commissie binnen de gestelde termijn geen enkele reactie had ontvangen, besloot zij op 18 juli 1990 genoemde procedure in te leiden ten aanzien van de subsidie van 32 miljoen Ffr., omdat zij van oordeel was dat de steun onrechtmatig was en niet als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kon worden beschouwd, daar de mededinging hierdoor werd vervalst en het handelsverkeer in de zin van artikel 92, lid 1, van het Verdrag er nadelig door werd beïnvloed, terwijl hierop geen van de in dat artikel genoemde uitzonderingen kon worden toegepast.

De Commissie merkte op dat de zone Salaise-sur-Sanne niet was gelegen in een van de regio's die in aanmerking komen voor regionale steun in de zin van artikel 92, lid 3, onder a) of c), dat de investeringen waarvoor de steun was verleend niet konden worden beschouwd als een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang in de zin van artikel 92, lid 3, onder b), en dat steun voor de bouw van een nieuwe productielijn van platglas de ontwikkeling van de betrokken sector niet vergemakkelijkte in de zin van artikel 92, lid 3, onder c). Bovendien twijfelde de Commissie aan de noodzaak van de steun. Zij vermoedde dat het marktmechanisme, gezien de financiële positie van Saint-Gobain, op zich voldoende was om de investering waarvoor steun was verleend zonder overheidssteun te doen plaatsvinden.

Bij brief van 3 augustus 1990 heeft de Commissie de Franse Regering aangemaand haar opmerkingen kenbaar te maken.

III

De Franse Regering heeft de brief van de Commissie van 23 mei 1990 bij brief van 11 juli 1990 laattijdig beantwoord met het verzoek haar tot einde juli uitstel te verlenen.

Vervolgens heeft zij haar opmerkingen in het kader van de procedure bij brief van 12 september 1990 kenbaar gemaakt. Zij betoogde dat het bedrag van 32 miljoen Ffr. de som was van de volgende steunmaatregelen: 260 000 Ffr. steun van de Agence Nationale pour l'Emploi, 1 329 000 Ffr. steun van de Conseil Général de l'Isère, 27 miljoen Ffr. steun van het Syndicat Intercommunal voor het bouwrijp maken van het terrein en een tweede steun van het Syndicat Intercommunal van 2 499 400 Ffr., welke verband hield met de meerprijs van het terrein. Volgens de Franse Regering waren de laatste twee steunmaatregelen geen vorm van steun in de zin van artikel 92, lid 1, van het Verdrag.

Op verzoek van de Commissie heeft de Franse Regering een en ander bij brieven van 16 november 1990 en 25 februari 1991 nader toegelicht.

Na bekendmaking van de brief van de Commissie van 3 augustus 1990 in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽¹⁾ zijn bij de Commissie opmerkingen ingekomen van de Nederlandse Regering en van een Belgisch vlakglasconcern. Deze opmerkingen en een verzoek om commentaar zijn de Franse Regering bij brief van 19 december 1990 medegedeeld. Hierop is bij de Commissie geen reactie ingekomen.

IV

Tegemoetkomingen van de overheid voor onderwijs, met inbegrip van beroepsopleiding, kunnen over het algemeen niet worden beschouwd als steun waarbij bepaalde ondernemingen of bedrijfstakken worden bevoordeeld in de zin van artikel 92, lid 1, van het Verdrag, daar de financiering van beroepsopleiding en van na- en bijscholing deel uitmaakt van de traditionele taken die de Lid-Statens ten behoeve van werknemers vervullen.

Indien er echter sprake is van een specifieke opleiding die valt buiten het algemene onderwijs- en beroepsopleidingssysteem en overeenkomt met de specifieke behoeften van een bepaalde onderneming, bedrijfstak of regio, kan een tegemoetkoming van de overheid in de kosten van dergelijke opleidingen een vorm van steunverlening zijn in de zin van artikel 92, lid 1, van het Verdrag.

In het kader van de procedure kon de Franse Regering, luidens haar brief van 12 september 1990, meegaan met de zienswijze dat de tegemoetkoming van de Conseil Général van Isère, ten belope van 1 329 000 Ffr. voor beroepsopleiding, een vorm van steunverlening was. In haar brief van 25 februari 1991 heeft de Franse Regering toegelicht dat de betrokken regeling zonder discriminatie van regio of sector wordt toegepast. Op grond van de gegevens waarover de Commissie beschikt kan zij niet uitsluiten dat de opleidingen waarvoor in dit geval steun is verleend, stroken met de specifieke behoeften van de vlakglasfabriek van Saint-Gobain te Salaise-sur-Sanne. Er zijn dan ook termen aanwezig om te veronderstellen dat de 1 329 000 Ffr. tegemoetkoming van de Conseil Général van Isère een vorm van steun aan Saint-Gobain is.

Anderzijds is de 26 000 Ffr. tegemoetkoming van de Agence Nationale pour l'Emploi (Franse dienst voor arbeidsbemiddeling) voor de wedertewerkstelling van werklozen geen steun. Deze algemene regeling met een maatschappelijk doel wordt automatisch in geheel Frankrijk toegepast.

Wat de tegemoetkoming van 27 miljoen Ffr. van het Syndicat Intercommunal à Vocation Multiple (Sivom) van het kanton Roussillon betreft, mag ervan worden uitgegaan dat Sivom, na een voorlopige koopovereenkomst met Saint-Gobain (juni

1988) inzake een stuk landbouwgrond van 20 hectare, in januari 1989 aan deze onderneming de opdracht heeft gegeven tot het bouwrijp maken van de industriezone te Salaise-sur-Sanne waarop zich andere ondernemingen hebben gevestigd. Het betrof de aanleg van collectieve voorzieningen van een stuk niet-bouwrijpe landbouwgrond zonder toegangswegen, dat nog niet was ingemeten en waar nog geen aansluitingen, riolering en andere afvoervoorzieningen waren aangebracht. Vervolgens heeft Saint-Gobain van Sivom een vergoeding ontvangen voor de kosten van buiten het voor Saint-Gobain bestemde terrein uitgevoerde werkzaamheden. Saint-Gobain heeft wel zelf de kosten gedragen voor alle op haar eigen terrein betrekking hebbende voorzieningen.

Op verzoek van de Commissie heeft de Franse Regering bij brief van 16 november 1990 een gedetailleerd overzicht van de door Saint-Gobain voor rekening van Sivom uitgevoerde werkzaamheden overgelegd. Bij brief van 25 februari 1991 heeft zij dit nader toegelicht.

Op grond van deze gegevens heeft de Commissie kunnen vaststellen dat Saint-Gobain Sivom uitsluitend kosten voor de algemene infrastructuur in het kader van de collectieve werkzaamheden voor het bouwrijp maken van voor andere bedrijven bestemde terreinen in rekening heeft gebracht. De tegemoetkoming van Sivom ten belope van 27 miljoen Ffr. is dan ook geen steunverlening.

Ten slotte is de tweede tegemoetkoming van Sivom van 2 499 400 Ffr. het verschil tussen de prijs van 2 780 000 Ffr. die Sivom heeft betaald voor verscheidene percelen in de jaren voorafgaande aan de vestiging van Saint-Gobain en de verkoopprijs van 280 600 Ffr. van dit terrein aan Saint-Gobain. Aangezien Sivom een samenwerkingsverband van plaatselijke overheidsdiensten is en door deze wordt gefinancierd, is de Commissie tot de slotsom gekomen dat deze uit overheidsmiddelen betaalde tegemoetkoming een vorm van steun is in de zin van artikel 92, lid 1, van het Verdrag.

In het kader van de procedure heeft de Franse Regering aangevoerd dat Sivom uitsluitend de meerprijs van het terrein, welke het gevolg was van de aanvankelijke verkaveling, voor zijn rekening heeft genomen. De Commissie is van oordeel dat Sivom hierdoor Saint-Gobain is tegemoetgekomen voor een deel van de investeringskosten die het bedrijf normaliter zou hebben moeten dragen indien het de verschillende percelen zelf had moeten aankopen.

Deze zienswijze wordt niet weerlegd door het door de Franse Regering in haar brief van 25 februari 1991 genoemde feit, dat de vestiging van een grote onderneming als Saint-Gobain bijdraagt tot het verhogen van het aanzien van de industriezone te Salaise-sur-Sanne en dat hierdoor bij het bouwrijp maken van het terrein besparingen door schaalvergroting konden worden gemaakt.

In bovengenoemde brief van 25 januari 1991 stelt de Franse Regering dat Saint-Gobain Sivom niet de volledige kosten van de werkzaamheden voor het bouwrijp maken in rekening heeft gebracht, doordat de kosten welke verband hielden met de prefinanciering van deze werkzaamheden en het opruimen van de bouwwerf in de industriezone niet in de afrekening zijn opgenomen.

⁽¹⁾ PB nr. C 274 van 31. 10. 1990, blz. 13.

Ook hierdoor wordt niet aangetoond dat het verschil tussen de door Sivom voor het terrein betaalde prijs en de prijs waarop Sivom het terrein in augustus 1989 aan Saint-Gobain doorverkocht, geen vorm van steun is. Indien Saint-Gobain niet alle voorgeschoten kosten had doorberekend, had het Sivom hiervoor een aanvullende factuur moeten voorleggen.

In haar brief van 16 januari 1991 constateerde de Commissie dat de tegemoetkoming van Sivom een vorm van steunverlening kon zijn en verzocht zij de Franse Regering aan te tonen dat het prijsverschil noch de prijs zelf steunbestanddelen bevatten. Tenzij uit deze gegevens alsnog het tegendeel zou blijken, heeft de Franse Regering niet kunnen aantonen dat het prijsverschil geen vorm van steunverlening is.

Daarom is de Commissie van oordeel dat de verkoop van het desbetreffende terrein overheidssteun bevat in de zin van artikel 92, lid 1, ten belope van 2 499 400 Ffr. naast de steun van 1 329 000 Ffr.

V

Daar de Franse Regering de betrokken steun niet voor de toekenning ervan overeenkomstig artikel 93, lid 3, van het Verdrag ter kennis van de Commissie heeft gebracht, heeft de Commissie haar standpunt over deze maatregelen niet voor de invoering kunnen kenbaar maken. Deze steun is dus vanaf het ogenblik waarop hij werd toegekend, in gemeenschapsrechtelijke zin onrechtmatig. De situatie die is ontstaan doordat aan de desbetreffende verplichtingen niet is voldaan, is bijzonder ernstig, aangezien de steun reeds is uitbetaald. In het onderhavige geval heeft een van de steunmaatregelen gevolgen gehad die als onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt dienen te worden aangemerkt.

Indien steun onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt kan de Commissie — gebruik makend van de mogelijkheid die daartoe is geopend door het Hof van Justitie in zijn arresten van 12 juli 1973 in zaak 70/72, van 21 maart 1990 in zaak 142/87 en van 20 september 1990 in zaak 5/89 — van de Lid-Staten verlangen dat zij de onrechtmatig toegekende steun van de ontvangers terugvorderen.

VI

Er bestaat een handelsverkeer in float glass tussen de Lid-Staten. Frankrijk exporteerde naar andere Lid-Staten in 1987 263 194 ton (NIMEXE-code 7006 en GN-code 7005), in 1988 297 536 ton en in 1989 315 559 ton. In deze jaren bedroeg de invoer respectievelijk 237 009 ton, 240 482 ton en 280 652 ton.

Saint-Gobain neemt aan dit handelsverkeer deel. Volgens het jaarverslag 1988 voorziet de nieuwe float glass-installatie te Salaise-sur-Sanne Zuidwest-Frankrijk, het zuiden van de Bondsrepubliek Duitsland, Noord-Italië, Oostenrijk en Zwitserland.

Er bestaat concurrentie tussen de producenten van vlakglas. Volgens de gegevens waarover de Commissie beschikt waren er einde 1988 in de Gemeenschap 31 float-installaties, die toebehoorden aan zes concerns, waaronder Saint-Gobain.

Indien de positie van bepaalde ondernemingen ten opzichte van concurrerende ondernemingen in de Gemeenschap door financiële overheidssteun wordt versterkt, moet deze steun worden geacht de mededinging met deze andere ondernemingen te beïnvloeden.

Gelet op wat voorafgaat beïnvloedt de door de Franse Regering verleende steun het handelsverkeer tussen de Lid-Staten en vervalst deze steun de mededinging in de zin van artikel 92, lid 1, van het Verdrag, doordat de betrokken onderneming wordt bevoordeeld.

Artikel 92, lid 1, legt het beginsel vast dat steun die bepaalde in dat artikel opgesomde kenmerken vertoont, onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt.

De afwijkingen van dit beginsel, die in artikel 92, lid 2, van het Verdrag, worden opgesomd, zijn gezien de aard en de doelstellingen van de beoogde steunmaatregelen, in dit geval niet van toepassing. De Franse Regering heeft zich er trouwens ook niet op beroepen.

VII

In artikel 92, lid 3, van het Verdrag, worden de steunmaatregelen genoemd die als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt beschouwd kunnen worden. De verenigbaarheid met het Verdrag moet worden getoetst voor de Gemeenschap als geheel en niet voor een enkele Lid-Staat. Om de goede werking van de gemeenschappelijke markt te handhaven en recht te doen aan de in artikel 3, onder f), van het Verdrag genoemde beginselen, dienen de uitzonderingen op het beginsel van artikel 92, lid 1, van het Verdrag, welke zijn genoemd in lid 3 van hetzelfde artikel, bij de toetsing van elke steunregeling of steunmaatregel strikt te worden uitgelegd.

De afwijkingen kunnen met name slechts van toepassing zijn indien de Commissie constateert dat het marktmechanisme zonder steunmaatregel op zich zelf onvoldoende zou zijn om eventuele ontvangers van de steun te bewegen tot een handelwijze waardoor een van de nagestreefde doeleinden wordt bereikt.

De toepassing van de afwijkingen op gevallen die niet tot de verwezenlijking van een zodanige doelstelling bijdragen of in gevallen waarin hiervoor geen steun noodzakelijk is, zou tot gevolg hebben dat ten onrechte voordelen worden verleend aan bedrijfstakingen of ondernemingen in bepaalde Lid-Staten waarvan de financiële positie zou worden versterkt, dat de voorwaarden waaronder het handelsverkeer tussen Lid-Staten plaatsvindt nadelig wordt beïnvloed en dat de mededinging wordt vervalst, zonder dat hiervoor aan het in artikel 92, lid 3, genoemde gemeenschappelijk belang gronden kunnen worden ontleend.

Wat de in artikel 92, lid 3, onder a) en c), genoemde afwijkingen betreft, welke betrekking hebben op steun die is bestemd om de ontwikkeling van bepaalde regio's te bevorderen of te vergemakkelijken, zij erop gewezen dat de Franse

Regering geen overwegingen van regionale aard naar voren heeft gebracht, op grond waarvan de betrokken steunverlening kan worden gerechtvaardigd. Ten aanzien van de bouw van de nieuwe float glassinstallatie te Salaise-sur-Sanne zij erop gewezen dat de levensstandaard in deze regio, zoals trouwens in alle Franse stadsregio's, niet abnormaal laag is en dat er geen ernstig gebrek aan werkgelegenheid heerst in de zin van de uitzondering van artikel 92, lid 3, onder a), en dat de zone waarin Salaise-sur-Sanne is gelegen momenteel niet is opgenomen in de lijst van zones die in aanmerking komen voor bijzondere regionale steun in de zin van de afwijking van artikel 92, lid 3, onder c).

Ten aanzien van de afwijkingen van artikel 92, lid 3, onder b), zij erop gewezen dat de betrokken steun niet is bestemd om de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang te bevorderen of om een ernstige verstoring van de Franse economie op te heffen. De Franse Regering heeft trouwens geen enkel argument aangevoerd voor de eventuele toepassing van een van deze uitzonderingen.

Ten aanzien van de uitzonderingen van artikel 92, lid 3, onder c), (steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid te vergemakkelijken mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad) dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de steun van de Conseil Général van Isère voor opleiding en de steun van Sivom bij de aankoop van het terrein van Saint-Gobain te Salaise-sur-Sanne.

Hoewel de 1 329 000 Ffr. steun voor opleiding ook aan Saint-Gobain ten goede is gekomen, is deze niet specifiek gekoppeld aan de investering te Salais-sur-Sanne, maar aan opleidingen die in de eerste plaats zijn gericht op en ten goede komen aan een sociaal doel. Deze steun kan worden beschouwd als een stimulering van de beroepsopleiding in de sector vlakglas — en daardoor van de sector zelf — zonder dat daardoor de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad.

Ten aanzien van de 2 499 400 Ffr. steun die door Sivom is verleend in de vorm van een verschil tussen de prijzen welke zijn betaald voor het terrein van Saint-Gobain te Salaise-sur-Sanne, kan worden gesteld dat deze steun het steunontvangende bedrijf ontlast van een deel van zijn investeringskosten. De Commissie heeft in haar brief van 3 augustus 1990 aan de Franse Regering opgemerkt dat de bouw van een nieuwe produktielijn van vlakglas de ontwikkeling van de betrokken sector niet vergemakkelijkt in de zin van artikel 92, lid 3, onder c). Bovendien is de Commissie er, gezien de financiële situatie van Saint-Gobain, van uitgegaan dat het marktmechanisme op zich voldoende is om de investering waarvoor de steun is verleend zonder tegemoetkoming van de overheid te kunnen financieren.

Vastgesteld kan worden dat de Franse Regering, toen zij in het kader van de procedure haar opmerkingen kenbaar maakte, het door de Commissie in haar brief van 3 augustus 1990 medegedeelde standpunt niet heeft weerlegd. Wel heeft de Franse Regering gewezen op de geringe omvang (procentsgewijs) van de steun — als er van steun kan worden gesproken — ten opzichte van het totale investeringsbedrag

van 570 miljoen Ffr. Te deze zij erop gewezen dat volgens het arrest van het Hof van Justitie van 21 maart 1990 in zaak C-142/87C, Tubemeuse, de betrekkelijk geringe omvang van een steunmaatregel niet a priori uitsluit dat het handelsverkeer tussen de Lid-Staten ongunstig kan worden beïnvloed.

De Commissie wijst erop, dat de toekomstige vraag naar vlakglas in sterke mate afhankelijk is van de behoeften van de twee belangrijkste afzetgebieden, te weten de automobieliindustrie en de bouwnijverheid. Het toekomstige aanbod van vlakglas wordt beïnvloed door de nieuwe productiecapaciteiten die in het Verenigd Koninkrijk, in Duitsland en in derde landen in aanbouw of in voorbereiding zijn. De nieuwe float glassstraat te Salaise-sur-Sanne vergroot de capaciteit in de Gemeenschap met 2,5 %. De Commissie heeft als constant beleid gehad erop toe te zien dat de structurele ontwikkeling in de sector vlakglas, gezien de kwetsbaarheid van deze sector, niet door overheidssteun wordt verstoord.

Daarom heeft de Commissie bij de Beschikkingen 84/487/EEG⁽¹⁾, 84/507/EEG⁽²⁾ en 89/373/EEG⁽³⁾ bepaald dat de steunvoornemens van respectievelijk de Nederlandse, de Luxemburgse en de Italiaanse Regering ten behoeve van het creëren van extra productie- en verwerkings-eenheden van vlakglas onverenigbaar waren met de gemeenschappelijke markt en daarom niet ten uitvoer konden worden gebracht. Tevens was zij van oordeel dat steunmaatregelen ten behoeve van de renovatie van bestaande float glassstraten niet verenigbaar waren met de gemeenschappelijke markt, om welke reden zij in haar Beschikkingen 86/593/EEG⁽⁴⁾ en 87/195/EEG⁽⁵⁾ heeft bepaald dat de Belgische Regering geen steun hoorde te verlenen voor dergelijke renovaties, ook indien de desbetreffende investeringen technologische vernieuwingen inhielden. De juistheid van dit standpunt is door het Hof van Justitie bevestigd in het arrest van 8 maart 1988 in de gevoegde zaken 62 en 72/87⁽⁶⁾.

Gelet op een en ander is de Commissie van oordeel dat steun, zelfs heel beperkt, voor de bouw van extra productiecapaciteit van vlakglas de ontwikkeling van de desbetreffende sector niet vergemakkelijkt in de zin van artikel 92, lid 3, onder c), en dan ook niet voldoet aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor de in dit lid genoemde uitzondering.

De op deze wijze verleende steun dient ongedaan te worden gemaakt en te worden teruggevorderd (zie in die zin het arrest van het Hof van Justitie van 14 februari 1990 in zaak C-301/87 (Boussac), r.o. 22).

De terugbetaling dient plaats te vinden volgens de procedures en bepalingen van de Franse wet, met name die welke betrekking hebben op de moratoire interessen op schuldverordeningen van de overheid, welke ingaan op de datum waarop de onrechtmatige steun is verleend. Deze maatregel is nodig

(1) PB nr. L 276 van 19. 10. 1984, blz. 37 (Maasglas).

(2) PB nr. L 283 van 27. 10. 1984, blz. 39 (Luxguard).

(3) PB nr. L 166 van 16. 6. 1989, blz. 60 (Veneziana Vetro).

(4) PB nr. L 342 van 5. 12. 1986, blz. 32 (St. Roch).

(5) PB nr. L 77 van 19. 3. 1987, blz. 47 (Glaverbel).

(6) Jurispr. 1988, blz. 1573.

om de status quo ante te herstellen, door alle financiële voordelen teniet te doen welke ondernemingen die onrechtmatige steun hebben ontvangen, ten onrechte zouden hebben genoten sinds de datum waarop de steun hen werd uitgekeerd (zie in die zin het arrest van 21 maart 1990 in zaak C-142/87 (Tubemeuse) r.o. 66). De Commissie heeft dit standpunt ook ingenomen in haar beschikking van 17 december 1990 ⁽¹⁾ (Heinrich Reinhold),

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De door de Franse Regering aan Saint-Gobain (Eurofloat) verleende steun in de vorm van een tegemoetkoming van 1 329 000 Ffr. voor beroepsopleiding is onrechtmatig, want toegekend in strijd met artikel 93, lid 3, van het EEG-Verdrag. Deze steun kan echter als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt in de zin van artikel 92, lid 3, onder c), van het EEG-Verdrag worden beschouwd.

Artikel 2

De steun ten bedrage van 2 499 400 Ffr. die in augustus 1989 door de Franse Regering aan Saint-Gobain (Eurofloat) is verleend en die bestaat in het verschil tussen de prijs (2 780 000 Ffr.) die Sivom voor de aankoop van terreinen in de jaren voorafgaande aan de vestiging heeft betaald en de prijs waartegen deze instelling deze terreinen aan Saint-Gobain heeft verkocht (280 600 Ffr.) is onrechtmatig, want toegekend in strijd met artikel 93, lid 3, van het EEG-Verdrag. Bovendien is deze steun onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt in de zin van artikel 92, lid 1, van het EEG-Verdrag, aangezien hij niet voldoet aan de voorwaar-

den om in aanmerking te komen voor de in artikel 92, lid 3, genoemde uitzonderingen.

Artikel 3

De Franse Regering maakt de in artikel 2 bedoelde steun van 2 499 400 Ffr. ongedaan en gelast de terugbetaling ervan binnen twee maanden na de kennisgeving van deze beschikking. De terugbetaling moet plaatsvinden overeenkomstig de procedures en bepalingen van de van toepassing zijnde nationale wetten, met name die welke betrekking hebben op de moratoire interessen die zijn verschuldigd over schuldvorderingen van de overheid, welke interessen ingaan op de datum waarop de onrechtmatige steun is verleend.

Artikel 4

De Franse Regering stelt de Commissie binnen twee maanden na de kennisgeving van deze beschikking in kennis van de maatregelen die zij heeft getroffen om aan deze beschikking te voldoen.

Artikel 5

Deze beschikking is gericht tot de Franse Republiek.

Gedaan te Brussel, 26 maart 1991.

Voor de Commissie

Leon BRITTAN

Vice-Voorzitter

⁽¹⁾ PB nr. L 156 van 20. 6. 1991, blz. 33.

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 26 maart 1991

betreffende steun van de Duitse Regering aan de onderneming Deggendorf GmbH, fabrikant van polyamide- en polyester garens te Deggendorf (Beieren)

(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)

(91/391/EEG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, inzonderheid op artikel 93, lid 2, eerste alinea,

Na belanghebbenden overeenkomstig artikel 93 te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken,

Overwegende hetgeen volgt:

I

Op 31 oktober 1989 stelde de Permanente Vertegenwoordiging van Duitsland, overeenkomstig artikel 93, lid 3, van het Verdrag en overeenkomstig de in de communautaire steuncode voor synthetische vezels vervatte eisen, de Commissie in kennis van een voornemen van de Duitse autoriteiten om steun te verlenen in de vorm van een subsidie en twee zachte leningen voor de investeringen van de onderneming Deggendorf GmbH in de jaren 1987-1989.

Op verzoek van de Commissie werd op 9 maart 1990 nadere informatie over de steun en over de kandidaatontvanger ervan verstrekt.

De kennisgeving had betrekking op het verlenen van steun in verschillende vormen voor investeringen door de ontvanger van de steun tot een beloop van 45,2 miljoen DM voor de productie van kousen en tussenprodukten (24 miljoen DM) en voor de voorbereiding van gecombineerde (polyurethaan- en polyamide-) elastische garens (21,2 miljoen DM).

De steun bestaat uit een subsidie van 10% (4,52 miljoen DM) die op grond van de door de Commissie bij schrijven van 7 december 1987 goedgekeurde „Investitionszulagengesetz” wordt verleend en tevens uit twee leningen van, respectievelijk, 6 miljoen en 14 miljoen DM ten laste van de begroting van de Vrijstaat Beieren op grond van het door de Commissie bij schrijven van 27 december 1988 goedgekeurde Beierse regionale steunprogramma. De twee leningen hebben een looptijd van, respectievelijk, twaalf en acht jaar, met een aflossingsvrije periode van twee jaar en een rentevoet van 5%.

Gezien het totale, met de investeringen gemoeide bedrag, beloopt de netto-subsidie-equivalent van deze steunmaatregelen 12,6%.

Steun aan de bedrijfstak synthetische vezels valt onder een in 1977 ingevoerde sectoriële steuncode die sedertdien om de twee jaar is verlengd, laatstelijk in 1989 (mededeling aan de Lid-Staten van 6 juli 1989). De voornaamste produkten van Deggendorf GmbH, namelijk polyamide- en polyester garens, vallen onder de werkingssfeer van deze steuncode waarin wordt verlangd dat alle steunvoornemens, ongeacht

de vorm waarin steun wordt verleend, voor ondernemingen die in de sector synthetische vezels en garens werkzaam zijn, op een zodanig tijdstip ter kennis van de Commissie worden gebracht dat deze voldoende tijd heeft om haar opmerkingen te maken en eventueel de procedure van artikel 93, lid 2, van het Verdrag ten aanzien van de steunvoornemens in te leiden.

Op grond van deze steuncode wordt het aantal aanvaardbare uitzonderingen op het algemene verbod op steunmaatregelen van de Staten beperkt tot slechts het geval van stimulering van desinvestering voor omschakeling naar andere sectoren, terwijl ten aanzien van alle maatregelen die uitbreiding van de netto-productiecapaciteit van synthetische vezels tot gevolg hebben, een algemeen afwijzend standpunt geldt.

Op grond van de door de Duitse autoriteiten verstrekte gegevens is de Commissie tot het oordeel gekomen dat, hoewel geen van de bij de investeringen betrokken produkten rechtstreeks onder de steuncode voor synthetische vezels valt, daar deze code betrekking heeft op de vervaardiging van halffabrikaten (polyamidegarens), er toch gevaar bestaat dat de steun onrechtstreeks gevolgen heeft voor de synthetische-vezelproductie van de onderneming, wegens onder meer de invloed van de steun op de totale ondernemingsmiddelen.

Voorts kon op basis van de toen beschikbare gegevens niet worden uitgemaakt of er al dan niet een duidelijk onderscheid kon worden gemaakt tussen de synthetische-vezelvervaardiging en de nieuwe investering.

Ook heeft de Commissie in haar overwegingen betrokken dat zij op 21 maart 1986 een afwijzende beschikking heeft gegeven ten aanzien van ten behoeve van dezelfde onderneming tussen 1981 en 1983 getroffen onverenigbare steunmaatregelen. Bij die beschikking werd terugvordering van een subsidie van 6,12 miljoen DM en van een als zachte lening verstrekt bedrag van 11 miljoen DM gelast⁽¹⁾. Deze bedragen zijn nog niet terugbetaald en daarom is Deggendorf GmbH nog steeds in het genot van de onverenigbare steun, waardoor haar concurrentievermogen op kunstmatige wijze wordt vergroot.

Ten slotte was de Commissie van mening dat de mededinging door de betrokken steun, in een gemeenschappelijke markt voor polyamide- en polyester garens, welke door een scherpe concurrentie, doordat verscheidene fabrikanten op de markten van alle Lid-Staten werkzaam zijn, een stagnerende vraag, kapitaalintensieve investeringen en geringe winstmarges wordt gekenmerkt, kan worden vervalst en het handelsverkeer tussen de Lid-Staten nadelig kan worden beïnvloed, om welke redenen de steun onverenigbaar is met de gemeen-

(¹) PB nr. L 300 van 24. 10. 1986, blz. 34.

schappelijke markt in de zin van artikel 92, lid 1, van het Verdrag.

Voorts was de Commissie van oordeel dat de steun niet aan de voorwaarden voldeed om voor een van de in artikel 92 genoemde uitzonderingen in aanmerking te komen, om welke reden zij de procedure van artikel 93, lid 2, eerste alinea, van het Verdrag heeft ingeleid.

Bij schrijven van 10 mei 1990 heeft zij de Duitse Regering aangemaand haar opmerkingen kenbaar te maken. De andere Lid-Statens en de andere belanghebbenden werden van een en ander in kennis gesteld door bekendmaking van de mededeling aan de Duitse Regering in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* (1).

II

De Duitse Regering is in de opmerkingen die zij in het kader van de procedure van artikel 93, lid 2, van het Verdrag bij schrijven van 28 juni 1990 kenbaar heeft gemaakt, bij haar standpunt gebleven dat zij reeds bij de kennisgeving had medegedeeld, namelijk dat het bij de produktie waarop de investeringen betrekking hebben — het breien en vervaardigen van kousen en dergelijke artikelen, alsmede het bekleden van garens — om een geheel andere bewerking als de produktie van vezels gaat.

Ten aanzien van de mogelijkheid van een onrechtstreeks positief financieel effect van de beruste steunmaatregelen op de begroting van de onderneming, zijn de Duitse autoriteiten van oordeel dat dit risico slechts zeer gering is.

Een federatie van bedrijven uit de bedrijfstak maakte haar opmerkingen in het kader van de procedure kenbaar.

Deze opmerkingen werden op 18 oktober 1990 doorgegeven aan de Duitse autoriteiten, van wie op dit punt geen nadere opmerkingen zijn ontvangen.

III

De aan Deggendorf GmbH op grond van de „Investitionszulagengesetz” (waaraan de Commissie bij schrijven van 7 december 1987 haar goedkeuring verleende) en op grond van het Beierse regionale steunprogramma (goedgekeurd bij schrijven van 27 december 1988) verstrekte financiële bijstand is steun in de zin van artikel 92, lid 1, van het Verdrag, omdat deze onderneming hierdoor in staat wordt gesteld te investeren zonder dat zij daarvoor alle uitgaven zelf behoeft te dragen.

Deze steunmaatregelen dienen overeenkomstig artikel 93, lid 3, van het Verdrag ter kennis van de Commissie te worden gebracht, omdat de Commissie op grond van de steuncode voor synthetische vezels en garens voorafgaande kennisgeving verlangt voor alle steunvoornemens, ongeacht van welke aard, ten behoeve van ondernemingen in de sector synthetische vezels en garens.

IV

De communautaire steuncode voor synthetische vezels heeft betrekking op alle in die sector werkzame ondernemingen die

van de overheid steun ontvangen, ongeacht onder welke regeling of voor welk doel, doch deze code verhindert steun slechts wanneer deze tot uitbreiding van de totale specifieke productiecapaciteit van vezels en garens leidt.

In het onderhavige geval kon de Commissie zich ervan vergewissen dat er geen rechtstreeks technisch verband bestaat tussen de produktie van garens, die onder de steuncode vallen, en die van kousen en elastiekdraad; het voornemen heeft betrekking op steun voor investeringen in de laatstgenoemde produktie. De Commissie is zelfs van mening dat de extra verwerkingscapaciteit van deze „afgeleide” produkten een bijkomende afzetmogelijkheid is voor de produktie van garens, waardoor het algemene overaanbod in deze sector wordt vermindert.

De steunmaatregelen ten behoeve van Deggendorf GmbH vallen onder twee regionale steunmaatregelen die — zoals reeds gezegd — uitdrukkelijk door de Commissie zijn goedgekeurd, ten einde de ontwikkeling van bepaalde regio's in de Gemeenschap te stimuleren. Deze maatregelen voldoen aan de voorwaarden en dienen de doelstellingen van deze regelingen, doordat de werkgelegenheid in deze regio met een 140-tal nieuwe voltijdse arbeidsplaatsen toeneemt. Hierdoor komen de maatregelen voor toepassing van de in artikel 92, lid 3, punt c), genoemde uitzonderingen in aanmerking.

V

Voor ze besluit of op een steunmaatregel een van de in artikel 92, lid 3, van het Verdrag genoemde uitzonderingen kan worden toegepast, moet de Commissie acht slaan op alle ter zake dienende omstandigheden welke op de gevolgen van de steunmaatregel voor de voorwaarden waaronder het handelsverkeer in de Gemeenschap geschiedt, van invloed kunnen zijn.

Zoals in de onderdelen II en III van de overwegingen van de onderhavige beschikking is uiteengezet, gaf de Commissie op 21 mei 1986 een negatieve beschikking ten aanzien van tussen 1981 en 1983 onrechtmatig verleende steun aan deze onderneming waarbij terugvordering van een subsidie van 6,12 miljoen DM en van een als zachte leningen verstrekt bedrag van in totaal 11 miljoen DM werd verlangd. De afwijzende beschikking is voor het Hof niet aangevochten en is daarmee rechtens verbindend.

In een dergelijk geval, dat steun aan een andere Duitse fabrikant van synthetische vezels (Deufil) betrof, is de beschikking van de Commissie wel voor het Hof van Justitie aangevochten (zaak 310/85) (2). Het Hof sprak zich ten gunste van de Commissie uit en beschikte afwijzend op de vordering van de onderneming om op grond van gewettigd vertrouwen de steun te mogen behouden.

Ondanks de afwijzende beschikking van de Commissie en de uitspraak van het Hof in een vrijwel identieke zaak, heeft Deggendorf GmbH de ontvangen steun nog niet terugbetaald.

Deggendorf GmbH kan evenwel zich niet op gewettigd vertrouwen beroepen, aangezien de Commissie haar reeds, bij haar besluit in 1985 om de procedure in te leiden, uitdrukkelijk voor het onzekere karakter van onrechtmatig toegekende steun had gewaarschuwd.

(1) PB nr. C 158 van 28. 6. 1990, blz. 4.

(2) Jurispr. 1987, blz. 901.

Tevens zij erop gewezen dat, volgens vaste rechtspraak van het Hof van Justitie, welke laatstelijk in het arrest van 20 september 1990 in zaak C5/89 (BUG-Alutechnik) ⁽¹⁾ werd bevestigd, „de terugvordering van een onrechtmatig toegekende steun in principe moet plaatsvinden volgens de daarop betrekking hebbende bepalingen van het nationale recht, zij het echter dat deze bepalingen op een zodanige wijze toegepast dienen te worden dat de door het Gemeenschapsrecht verlangde terugvordering niet praktisch onmogelijk wordt gemaakt”. Hoewel de Duitse autoriteiten in dit geval de onrechtmatig ontvangen steunbedragen met een beroep op de bevoegde nationale rechter hebben teruggevorderd, is terugbetaling van deze steun nog niet gevolgd.

Het cumulerende effect van de onrechtmatige steun die Deggendorf GmbH sinds 1986 weigert terug te betalen en de nieuwe investeringssteun zou aan deze onderneming een overdreven groot onrechtmatig voordeel verschaffen, waardoor de voorwaarden waaronder het handelsverkeer geschiedt, zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad.

Dit onrechtmatige voordeel zou tot gevolg hebben dat Deggendorf GmbH — tot de datum van terugbetaling van de tussen 1981 en 1983 onrechtmatig toegekende onverenigbare steun — in het genot zou zijn geweest van een steunintensiteit van 29% NSE van de bewuste investering. Deze intensiteit zou aanzienlijk hoger hebben gelegen, indien de aan de terug te betalen steun verbonden moratoire interessen mede in beschouwing worden genomen.

Hierdoor zou deze ongerechtvaardigde verrijking worden voortgezet tot de datum waarop de onrechtmatig toegekende steun daadwerkelijk wordt terugbetaald.

Daarom is de Commissie van oordeel dat, ook indien de thans overwogen steun ten bedrage van 13,41 miljoen DM als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt moet worden beschouwd, er aanleiding is de uitbetaling daarvan op te schorten totdat de terugbetaling van de onverenigbare steun, als bedoeld in de beschikking van 1986, is geschied. Deze toestand is teweeggebracht door het weinig diligente optreden van de Duitse Regering en van Deggendorf GmbH, welke beide in strijd met de dwingende voorschriften van artikel 93, lid 3, hebben gehandeld.

Anderzijds beschikt de Commissie over geen enkel middel om haar beschikking van 1986 te doen uitvoeren of de uitvoering daarvan te bespoedigen, waardoor opschorting van de uitbetaling van de thans aan de orde zijnde steun des te klemmender wordt.

Bovendien zij erop gewezen dat de Commissie bij haar mededeling in de zin van artikel 93, lid 2, reeds melding heeft gemaakt van de tweeledige gevolgen van de vervalsing van de mededinging welke door het uitblijven van terugbetaling van de vorige onverenigbare steun door Deggendorf GmbH is ontstaan. De Duitse Regering noch Deggendorf GmbH hebben dit punt betwist of ten aanzien daarvan bijzondere opmerkingen naar voren gebracht.

Bijgevolg luidt de gevolgtrekking dat de steun ten bedrage van 13,41 miljoen DM die de Duitse Regering voornemens is toe te kennen aan Deggendorf GmbH weliswaar verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt, doch eerst kan worden toegekend na terugbetaling van de door Deggendorf GmbH tussen 1981 en 1983 onrechtmatig ontvangen steun, ten aanzien waarvan de Commissie Beschikking 86/509/EEG heeft gegeven,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De steun in de vorm van een subsidie van 4 520 000 DM en van twee gesubsidieerde leningen van 6 miljoen DM en 14 miljoen DM, met een looptijd van twaalf, respectievelijk acht jaar, een rente van 5% en een aflossingsvrije periode van twee jaar ten behoeve van de onderneming Deggendorf GmbH, welke bij brief van 31 oktober 1989 van de Duitse autoriteiten ter kennis van de Commissie is gebracht, is verenigbaar met de gemeenschappelijke markt in de zin van artikel 92 van het EEG-Verdrag.

Artikel 2

De Duitse autoriteiten dienen de uitbetaling van de in artikel 1 van deze beschikking bedoelde steun aan de onderneming Deggendorf GmbH op te schorten totdat de onverenigbare steun als bedoeld in artikel 1 van Beschikking 86/509/EEG daadwerkelijk is terugbetaald.

Artikel 3

De Duitse Regering dient de Commissie binnen twee maanden na dagtekening van de kennisgeving van deze beschikking mededeling doen van de maatregelen die zij heeft getroffen om aan deze beschikking te voldoen.

Artikel 4

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 26 maart 1991.

Voor de Commissie
Leon BRITTAN
Vice-Voorzitter

⁽¹⁾ Nog niet gepubliceerd.